Mustikkakesä 2022 näyttää lupaavalta

23.6.2022

Iltarastien lomassa on voinut ihailla mustikankukkia kuluvan alkukesän mittaan. Suotuisat lämmöt ja sateet ovat edistäneet kasvustoja. Osassa Etelä-Pohjanmaata ei ole sattunut halloja, joten tulevan kesän sadot näyttävät lupaavilta, jos yllättävän kovia helteitä ei satu kesän mittaan.

Mustikalle kuuluu muutenkin hyvää. Luonnonvarakeskuksen Operaatio Mustikka -hankkeen mukaan mustikka on kasvina metsissämme runsastunut kuluneen 27 vuoden aikana. Tutkimusprofessori Raisa Mäkipää johtaa tätä Nappaa kiinni hiilestä -ohjelman hanketta.

Tutkimustulos ei kuitenkaan miellyttäne niitä, joiden mukaan metsätalous on kuluneina vuosikymmeninä hävittänyt mustikan maastamme. Toki avohakkuut ja maanmuokkaukset vaikuttavat mustikkakasvustoihin niitä heikentävästi. Luonnolla on kuitenkin tapana korjata itsensä.

Mustikkasatoihin vaikuttavat monet tekijät

Vuoden eivät ole veljeksiä eivätkä kesäsäät. Kuivuus ja hallat laskevat mustikan satomääriä. Ilmastonmuutoksen myötä lumettomien pakkastalvien on arvioitu haittaavan mustikan kasvustoja.

Pölyttäjien määrät vaikuttavat merkittävästi satotasoihin. Mustikan kukinta-ajalle osunut kylmä jakso voi vähentää hyönteisten lentämistä ja alentaa siksi omalta osaltaan satomääriä. Vaikka mustikan kukka houkuttelee monenlaisia hyönteisiä, kuten esimerkiksi kärpäsiä ja perhosia, niin tärkeimpänä pölyttäjähyönteisenä voidaan pitää kontukimalaista. Tutkimuksissa on havaittu, että kontukimalaisten pölyttämiltä koeruuduilta on saatu moninkertainen sato normaaliin verrattuna. Kimalaisten rooli hyvälle marjasadolle on siis merkittävä.

Kuva 1. Mustikka kukkii (Kuva: Risto Lauhanen).

Avointa dataa voidaan hyödyntää myös mustikoihin liittyvässä tutkimuksessa

Useat tutkimuslaitokset ja virastot Suomessa sekä ulkomailla julkaisevat keräämiään aineistoja jo hyvinkin laajasti. Tällä hetkellä avoindata.fi-palvelusta löytyy jo yli 2000 avointa ja kaikkien hyödynnettävissä olevaa tietoaineistoa, joita voidaan käyttää tutkimustarkoituksiin. Esimerkiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulu selvitti pari vuotta sitten Ilmatieteen laitoksen avoimien sääaineistojen sekä Ruokaviraston ja edeltäjiensä avoimien mustikkasatotilastojen avulla säiden ja satojen välisiä riippuvuuksia.

Lumen paksuus ei selittänyt kauppaan tulleita marjamääriä missään tapauksessa, vaikkakin vähälumisten

talvien on ennakoitu johtavan erityisesti mustikanversojen paleltumisiin ja sitä kautta mustikkamääriin alentavasti.

Mustikan kauppaan tulomäärille ei löytynyt selittäviä säätekijöitä valtakunnan tasolla. Sen sijaan Oulun alueella keskimääräistä lämpimämpi elokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Satokauden voidaan olettaa pidentyvän, eikä yöpakkasia vielä välttämättä ole.

Lapissa puolestaan lämmin toukokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Lämmin kevät on yleensä hallaton. Muilla alueilla ei riippuvuuksia havaittu. Tulokset pätevät tutkimuksen laskentaoletuksilla ja sovelletuilla avoimilla aineistoilla. Tulokset eivät ota huomioon aluetason sääpoikkeamia tai pölyttäjämääriä, ja laskelmat laadittiin ilman metsikkötunnuksia.

Kauppaan tuleviin marjamääriin vaikuttavat marjasadot ja kansalaisten poiminta-aktiivisuus. Satoihin taas vaikuttavat metsän puulajisuhteet, varjostus ja metsänhoito. Mustikka marjoo harvennetuissa kangasmaiden männiköissä ja kuusikoissa tuottaen satoa 10-25 kg/ha/v.

Mustikka ei marjo hoitamattomissa ryteiköissä. Mikäli EU vaatii metsien hakkuumäärien alentamista, vaatii se samalla ryteikköjä ja pienempiä mustikkasatoja?

Vain 5-10 marjasadosta poimitaan talteen

Kokonaisuudessa ja metsäviestinnässä pitää jatkossa huolella eritellä mustikan kasvipeitteisyys, mustikkasadon kokonaismäärät sekä talteen kerätyt marjamäärät. Lopulta metsämarjasadosta kerätään arviolta vain 5-10 prosenttia talteen. Viimeksi mainittu unohtuu helposti, kun metsää ei haluta nähdä puilta.

Mustikka on myös osa elintarvikevientiä ja luonnontuoteala on kasvava biotalouden toimiala. Luonnontuotteista liiketoimintaa eli SUVI-hanke sekä Makuja maakunnan metsistä -hanke edistävät asiaa toiminta-alueillaan. Manner-Suomen maaseutuohjelma, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus ja yksityiset yritykset rahoittavat Makuja-hanketta, joka päättyy 30.6.2022.

SUVI-hankkeessa Leader-ryhmä Kuudestaan rahoittaa SUVI-hanketta Ähtärin seudulla yhdessä Kyrönmaalla toimivan YHYRES-Leader -ryhmän kanssa. Suomen metsäkeskus ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu ovat hankkeen sisällöntuottajina. Yhteistyötä tehdään virolaisen *Põlvamaan Leader-alueen kanssa.***MMT Risto Lauhanen**
FT Seliina Päällysaho
SeAMK